

*Голові спеціалізованої вченої ради
Д64.707.03 у Національному університеті
цивільного захисту України, доктору наук з
державного управління, професору
Домбровській С.М.*

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора наук з державного управління, професора, старшого наукового співробітника, старшого наукового співробітника відділу методології сталого розвитку, Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України» (м. Київ) **Драган Ірини Василівни**, на дисертаційне дослідження Сторожева Романа Івановича на тему “Механізми забезпечення розвитку лідерства в публічно-управлінській діяльності” на здобуття ступеня доктора наук з державного управління, паспорт спеціальності 25.00.02 – механізми державного управління.

Актуальність теми дослідження, її зв’язок з науковими програмами, темами

Актуальність теми дослідження Сторожева Романа Івановича на тему “Механізми забезпечення розвитку лідерства в публічно-управлінській діяльності” зумовлена реформуванням державного управління в умовах розвитку демократизації суспільства в Україні, що сприяло розвитку єдиного інформаційного простору, інноваційній та технологізаційній діяльності в суспільстві, які активно відбувалися до війни. Разом із тим супротив, який демонструє українське суспільство агресору, солідаризували навколо себе всі демократичні країни світу, і цей факт постає ще однією гранню незмінності курсу України на демократію, членство в ЄС та НАТО, яке неможливо здійснити без динамічного розвитку лідерства в публічно-управлінській діяльності.

Це в свою чергу потребує нових модернізаційних процесів забезпечення розвитку лідерства в публічно-управлінській діяльності в Україні, пошуку нових шляхів до здійснення публічного врядування та мінімізації впливу політичної боротьби на практичну діяльність суб’єктів публічно-управлінських правовідносин, повної відповідності міжнародним нормам і стандартам.

У міжнародних документах автором зацентрована увага на підвищенні прозорості та неупередженості щодо здійснення публічно-управлінської діяльності, що може бути забезпечено шляхом внесення змін та уточнень до відповідних правових актів, спрямованих на розробку ефективних механізмів

забезпечення розвитку лідерства у цій сфері діяльності суспільства. Україна також керується міжнародними стандартами задля гармонізації національних механізмів забезпечення функціонування демократичних принципів державного управління щодо розвитку лідерства в публічно-управлінській діяльності країни.

Співвідносно наведеного постає необхідність безперервного індивідуального та професійного розвитку керівників-лідерів – особистостей, що володіють ґрунтовними знаннями, життєвим і професійним досвідом, добре знають свої слабкі та сильні сторони, мають моральну й професійну готовність до розумного ризику, є чесними і надійними та вміють зібрати команду однодумців, взаємодія яких створює підґрунтя для модернізації та розвитку демократії в Україні.

Тому вважаю, що дисертаційне дослідження Сторожева Р.І. тісно пов'язане з проблематикою формування ефективних механізмів забезпечення розвитку лідерства в публічно-управлінській діяльності та перспектив їх удосконалення в умовах модернізаційних процесів та глобальних викликів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукові положення, висновки і рекомендації є логічно викладеними, достовірними й достатньо аргументованими. Це забезпечується глибоким аналізом основних теоретико-методологічних питань досліджуваної проблеми на базі наукових праць відомих науковців, в тому числі іноземних. Запорукою цього виступив вибір методологічного підґрунтя дослідження, яким стало використання системного підходу, який полягає в комплексному дослідженні державної політики у розвитку публічного управління. Доцільно відзначити, що методологічну основу дисертації склали такі загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, як: аксіологічний, діалектичний, діалогічний (полісуб'єктний), мультидисциплінарний, міждисциплінарний, синергетичний, системний, функціонально-компетентнісний, формально-логічний, порівняльний, статистичний, компаративний і логіко-семантичний та ін.; Апробація результатів дослідження здійснена на наукових та науково-практичних конференціях, при розробці програм професійного розвитку публічних службовців, практичним упровадженням у діяльності органів публічної влади, зокрема на державній службі та службі в органах місцевого самоврядування.

На користь достатньо високої оцінки достовірності та обґрунтованості положень сформульованих дисертантом свідчить й значна інформаційна база дисертаційного дослідження. До неї відносяться закони України, укази Президента України, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України, нормативно-правова база та програмні документи інших органів державної влади, в тому числі Національного агентства України з питань державної

служби, програмні та нормативно-правові документи ЄС та зарубіжних країн, офіційні матеріали Державної служби статистики України, монографії та статті фахівців та науковців. Опрацьована значна кількість наукових публікацій з викладенням результатів теоретичних і методологічних розробок із проблематики, пов'язаної з системою формування та реалізації державної політики розвитку публічного управління.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження

Особливо слід відзначити положення наукової новизни, за яким здобувачем проведено системне і комплексне дослідження щодо обґрунтування модернізаційної моделі механізмів забезпечення розвитку лідерства в публічно-управлінській діяльності, відтворенням якої послужила модель 4D – брендингу, що передбачає чотири виміри механізмів забезпечення розвитку лідерства в публічно-управлінській діяльності з акцентуацією на його перевагах, місії, цінностях та перспективах розвитку, зокрема: диференційно-збалансований, феноменологічний, моніторинговий та конструктивний; представлення модернізаційної моделі механізмів забезпечення розвитку лідерства, яка скомпонована відповідно до базових, спеціальних та модернізаційних механізмів, оцінювання якісно-кількісних характеристик механізмів забезпечення розвитку лідерства в публічно-управлінській діяльності (С. 305).

Одними з найбільш вагомих пунктів наукової новизни, з огляду на зміст завдань дисертаційного дослідження, є вдосконалені дисертантом теоретико-методологічні підходи розвитку лідерства в публічно-управлінській діяльності як цілісної системи в багаторівновому публічному управлінні, зокрема: *системний підхід* був застосований для аналізу сукупності відношень і зв'язків між множинними елементами предмета дослідження, а також для виокремлення перетворювальних модернізаційних тенденцій та визначення їх впливу на розвиток лідерства в публічно-управлінській діяльності; *мультидисциплінарний підхід* спрямував розгляд визначених питань, явищ і процесів перехресно, крізь призму різних наук; *міждисциплінарний* – дозволив розширити традиційні межі розуміння процесів і феноменів у публічно-управлінській діяльності завдяки впровадженню комплексу методів та інструментарію інших дисциплін, в т.ч. менеджменту. Використання *історичного та еволюційного* підходів дозволило проаналізувати концепції розвитку лідерства, систематизувавши їх за трьома періодами, а саме: класичні концепції менеджменту та управління; неокласичні концепції управління та еволюції сучасного інституту лідерства.

Особистісно-діяльнісний підхід був спрямований на виявлення та аналіз засобів/способів/методів дії, що застосовуються лідерами у процесі публічно-управлінської діяльності. *Діалогічний (полісуб'єктний) підхід* дозволив проаналізувати зміну ролей та функцій лідера в публічно-управлінській діяльності; акмеологічний підхід надав можливість визначити

лідерство як спільну цінність для всіх суб'єктів процесу публічно-управлінської діяльності, що сприяє досягненню соціальної консолідації.

На основі принципів *синергетичного підходу* було визначено перетворювальні модернізаційні тенденції механізмів забезпечення розвитку інституту лідерства, соціальні суб'єкти взаємодії у відносинах публічно-управлінської діяльності, а також виокремлено систему особистісних якостей сучасного лідера. Застосування *функціонально-компетентнісного підходу* дозволило визначити особливості співвідносності якості виконання функцій лідерства та рівня компетентності лідерів як суб'єктів взаємодії у процесі публічно-управлінської діяльності. (С.138)

Автором конкретизовано основні дефініції категорійно-понятійного апарату з теми дослідження та запропоновано ввести в управлінський понятійний обіг сфери публічного управління поняття: *“асиметричне комплементарне лідерство”* – це взаємодоповнення, що не виключає суб'єктивні розуміння тих чи інших суспільних проблем, зводиться до цілісного їх осягнення та можливість для розуміння та усвідомлення значущості досягнення гармонії, і на цій основі – реалізація публічно-управлінської діяльності, яка в сучасну епоху характеризується не тільки взаємозалежністю та взаємообумовленістю феноменів і процесів, а й їх множинністю та емерджентністю;

“механізми забезпечення розвитку лідерства в публічно-управлінській діяльності”, що характеризуються багаторівневою системою, яка забезпечує закономірний та емерджентний рух–взаємодію, під час якого відбувається не просто зміна вже існуючих механізмів та їх властивостей, стану системи, а виникають нові, модернізаційні, які характеризуються особливими властивостями, якістю та ефективністю;

“модернізаційна модель”, що визначається як чотирьохвимірний динамічний проєкт механізмів забезпечення розвитку лідерства в публічно-управлінській діяльності та постає таким брендом, який характеризується комплексом уявлень щодо їх переваг, місії, цінностей та перспективах розвитку.

Зініційовано спосіб аналізу сутності та особливостей публічно-управлінської діяльності як системи відносин нового публічного управління (Good Governance), з притаманними йому різновидами, а саме: публічне адміністрування (public administration) та новий публічний менеджмент (new public management); публічне врядування та нове публічне врядування.

Таким чином, у дисертації представлено нові наукові положення, які стали результатом теоретико-методологічного аналізу механізмів забезпечення розвитку лідерства в публічно-управлінській діяльності та концептуального обґрунтування модернізаційної моделі. Наукова новизна одержаних результатів і наукова їх цінність полягають у тому, що дисертаційна робота побудована на багатоаспектному аналізі досліджуваної

проблеми, а це свідчить про певний внесок у теорію та практику державного управління та сприяння подальшому удосконаленню механізмів формування та реалізації державної політики з розвитку лідерства в публічно-управлінській діяльності.

Теоретична та практична значимість результатів дисертаційного дослідження

Аналіз наукових результатів, одержаних автором дисертації, дозволяє позитивно оцінити теоретичне значення роботи для подальшого удосконалення державної політики з розвитку лідерства в публічно-управлінській діяльності України. Воно полягає в уточненні їх сутності та змісту, узагальненні існуючих світових тенденцій в цій сфері, виявленні основних проблем та протиріч, які заважають цьому процесу в Україні, що, в свою чергу, дозволило здобувачу генерувати пропозиції щодо напрямів удосконалення механізмів забезпечення розвитку лідерства в публічно-управлінській діяльності.

Практичне значення і впровадження отриманих результатів дослідження полягає в розробленні пропозицій та рекомендацій щодо впровадження механізмів забезпечення розвитку лідерства в публічно-управлінській діяльності в роботу органів державної влади України, в діяльність державних і недержавних організацій, в освітній процес, зокрема: Інститутом підвищення кваліфікації керівних кадрів Національної академії державного управління при Президентові України упроваджено під час реалізації професійних та короткострокових програм з розвитку державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування з питань лідерства у публічно-управлінській діяльності та використанні інформаційно-аналітичних даних автора за результатами моніторингу оцінювання знань та умінь державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування щодо механізмів забезпечення розвитку лідерства в публічно-управлінській діяльності, оцінювання стану їх якісних та кількісних характеристик, проведення тренінгових занять з даної проблеми, про що свідчать довідки про впровадження автора. Ураховуючи вищевикладене, можна зазначити, що висновки та пропозиції автора дисертаційної роботи мають як теоретико-методологічне, так і практичне значення.

Ураховуючи вищевикладене, можна зазначити, що висновки та пропозиції автора дисертаційної роботи мають як теоретико-методологічне, так і практичне значення.

Оцінка змісту та основних положень дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам

Зміст та основні положення дисертації свідчать про її завершеність та

відповідність встановленим вимогам. Наукові положення, висновки та рекомендації, що відображені у дисертації, автор обґрунтовує на основі логічного викладу матеріалу. У висновках до розділів відображені результати дослідження конкретних питань. Розділи роботи взаємопов'язані між собою. Найважливіші результати дослідження викладені у висновках дисертації, що відповідають поставленим завданням.

Дисертація оформлена відповідно до вимог Міністерства освіти і науки України, що висуваються до даного виду робіт. Зміст наукових праць доповнює основні положення дисертації.

Основні наукові положення, теоретичні висновки і практичні рекомендації дисертаційної роботи висвітлено у 39 наукових працях. Зокрема, це: 1 одноосібна монографія, 20 статей – у наукових фахових виданнях України, 6 статей – у зарубіжних виданнях, в т.ч., які індексуються у наукометричних базах (3 – у Web of Science), 12 - тези доповідей, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації.

Результати дослідження опубліковані в наукових виданнях особисто здобувачем, без участі у співавторстві з іншими науковцями, носять самостійний характер, окрім зарубіжних статей у співавторстві, у яких здобувачу належить частина публікації, присвячена аналізу зарубіжного досвіду реалізації лідерства. Безпосередньо публікації висвітлюють кожен з елементів дослідження та дають в цілому сторонньому науковцю уявлення про спрямованість та завдання наукового дослідження.

Порівняння тексту реферату з текстом дисертації дозволяє дійти висновку про ідентичність основних положень дисертаційного дослідження та матеріалу, викладеного в рефераті. Реферат не містить інформації, яка відсутня в дисертації.

Відповідність дисертації паспорту спеціальності

Дисертаційна робота Сторожева Романа Івановича на тему: «Механізми забезпечення розвитку лідерства в публічно-управлінській діяльності» відповідає паспорту спеціальності 25.00.02 – механізми державного управління, а саме наступним пунктам паспорта спеціальності: теоретико-методологічні засади розроблення та функціонування механізмів державного управління: категорії, закономірності, принципи, методи, концепції, моделі, системи, класифікація; державне регулювання розвитку країни, регіону, галузі; програми та механізми їх реалізації.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Дисертаційне дослідження виконане автором на достатньо високому науково-теоретичному та методологічному рівні, але мають місце окремі дискусійні положення та зауваження, а саме:

1. У підрозділі «Аналіз, уточнення та розвиток понятійно-категорійного апарату» (С.60) здобувач визначає сутність та зміст (складові) таких категорій, як «лідерство», «лідер», «публічно-управлінська діяльність». Однак потребує додаткового уточнення різниця між цими науковими дефініціями та чітке їх розмежування, як важливої передумови подальшого визначення автором сутності та змісту саме категорії «розвитку лідерства в публічно-управлінській діяльності», як об'єкту державного управління.

2. В дисертаційній роботі (другий розділ «Методологічний інструментарій дослідження механізмів забезпечення розвитку лідерства в публічно-управлінській діяльності в Україні») автором здійснено науково-методологічний аналіз інструментарію дослідження механізмів забезпечення розвитку лідерства в публічно-управлінській діяльності (С.124). Однак, в дисертації не наведено визначення дефініцій «теоретико-методологічний інструментарій», що логічно було б зробити з огляду на визначену дисертантом мету дослідження та сформульований пункт наукової новизни.

3. В роботі (розділ 4 «Характеристика механізмів забезпечення розвитку лідерства: вітчизняний та зарубіжний досвід») здійснений аналіз організаційно-правового забезпечення механізмів розвитку лідерства в публічно-управлінській діяльності. (С 244). Однак здебільшого автор звертається до констатації факту існування нормативно-правових актів та стисло наводить їх зміст. Разом із тим дисертанту доцільно було б більш ретельно підійти до аналізу саме наявних проблем та суперечностей у діючому законодавстві, тобто закласти логіку для подальшого наукового пошуку та формулювання висновків та пропозицій у четвертому розділі.

4. В роботі зазначено, що для зайняття тієї чи іншої посади на державній службі необхідне проведення конкурсів на засадах публічної транспарентності з обов'язковим демонструванням претендентами умінь застосовувати інноваційних способів, засобів та методів роботи в публічно-управлінській діяльності, зокрема й у сфері електронної демократії. Доцільно було б запропонувати авторську розробку методики застосування претендентами на посади державних службовців вмінь інноваційних способів, засобів та методів роботи в публічно-управлінській діяльності.

5. В роботі зазначено, що розвиток лідерства в публічно-управлінській діяльності впливає на взаємодію органів державної влади, органів місцевого самоврядування, наукових інституцій, бізнесу та громадянського суспільства, які можуть чинити опір змінам. Однак в роботі не окреслено, яким чином можна вибудувати організацію механізмів забезпечення розвитку лідерства в публічно-управлінській діяльності, щоб мінімізувати ризики супротиву змін.

Проте, означені зауваження та висловлені пропозиції істотно не знижують наукової і практичної цінності отриманих результатів, які є обґрунтованими і достовірними, а швидше визначають перспективи подальшої наукової роботи здобувачем.

Загальний висновок

З огляду на актуальність, новизну, важливість здобутих автором наукових результатів, їх обґрунтованість і достовірність, практичну цінність сформульованих положень і висновків, – дисертаційна робота Сторожева Романа Івановича за темою “Механізми забезпечення розвитку лідерства в публічно-управлінській діяльності” є самостійним, оригінальним, завершеним науковим дослідженням, виконаним на достатньо високому науковому рівні, що спрямована на розв’язання важливої й актуальної для науки державного управління проблеми – обґрунтування теоретичних та методологічних засад положень, а також практичних рекомендацій щодо формування дієвих механізмів забезпечення розвитку лідерства в публічно-управлінській діяльності. Представлена дисертаційна робота характеризується певною оригінальністю, як у постановці завдань, так й в інтерпретації отриманих результатів.

Теоретичні висновки та практичні рекомендації, викладені в дисертаційній роботі мають достовірний та аргументований характер, мають свою логіку викладення та змістовно становлять єдине ціле.

Дисертаційне дослідження Сторожева Романа Івановича за темою “Механізми забезпечення розвитку лідерства в публічно-управлінській діяльності”, яке виконане на високому науково-методологічному рівні відповідає вимогам відповідає вимогам МОН України та Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, що затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 року, №1197, а її автор – Сторожев Роман Іванович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

Офіційний опонент -

старший науковий співробітник
відділу методології сталого розвитку
Державної установи «Інститут економіки
природокористування та сталого розвитку
Національної академії наук України»,
доктор наук з державного управління,
старший науковий співробітник

I.B. Драган

*Вчений секретар
ФУ, Інститут економіки
природокористування
та сталого розвитку
НАН України*

[Handwritten signature]